

OSMANLI KAYNAKLARINA GÖRE 1703 VE 1717 DENİZLİ DEPREMLERİ

EARTHQUAKES OF DENİZLİ IN 1703 AND 1717 ACCORDING TO OTTOMAN SOURCES

Murat Uluskan*

Özet

Birinci derecede deprem kuşağında olan Denizli şehri ve çevresi, tarihin her döneminde yıkıcı depremlere maruz kalmıştır. Bu depremler içerisinde yer alan 1703 ve 1717 depremleri, meydana getirdikleri hasar ve can kayıplarıyla büyük yıkıma neden olmuşlardır. Bölgenin depremselliğiyle ilgili araştırmalarda tarihsel verilerin güvenilirliği son derece önemlidir. Dolayısıyla, Denizli’de yaşanan bu depremlerle ilgili olarak Osmanlı kaynaklarının vermiş olduğu bilgilerin büyük önem taşıdığı görülmektedir.

Abstract

Almost in every period of history, the city of Denizli and it’s vicinity being exposed to destructive earthquakes. The earthquakes of 1703 and 1717 brought forth too many damage and loss of soul. The reliability of historical datums is too important about seismic investigations. Therefore, related to these earthquakes Ottoman sources is extremely important.

M.Ö. III. asır ortalarında *Laodikeia* adıyla kurulan Denizli şehri, XIII. yüzyıl başlarından itibaren Türklerin bu bölgede hâkimiyetlerini kesinleştirmeleriyle birlikte *Lâdik* veya *Lâdikıyye* adlarıyla anılmıştır¹. 1520’lere kadar *Lâdik* isminin yanı sıra *Tonuzlu* / *Donuzlu* adları da kullanılmakla birlikte, bu tarihlerden itibaren *Lâdikıyye* isminin Denizli adıyla birlikte yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır². Büyük Menderes havzasında verimli topraklara ve mamur bir yerleşime sahip olan Denizli şehrinin tarih boyunca karşılaştığı tehlikelerin başında hiç şüphesiz geçirdiği depremler gelmektedir. Bölgenin deprem kuşağında yer almasından kaynaklanan şiddetli sarsıntılar, şehirde gerçekten büyük hasarlara ve can kayıplarına neden olmuştur.

XX. yüzyılın başlarından itibaren kullanılmaya başlanan aletsel verilerin ortaya çıkardığı bilgiler sayesinde, depremlerin yeri ve şiddeti hakkında daha doğru tespitler yapılabilmektedir. Ancak, daha önceki dönemlerde meydana gelen depremlerle ilgili olarak değerlendirilebilecek bilgiler sadece tarihsel kaynaklardan elde edilebilmektedir. Geçmişte gerçekleşen bir depremin kaydedilmesindeki en önemli etken, şüphesiz o depremin şiddeti ve yerleşim merkezlerinde neden olduğu hasarın büyüklüğüdür. Yıkıma yol açmayan ya da yerleşim merkezlerinin dışında meydana gelen depremlerin kaydına ise nadiren rastlanmaktadır³. Günümüzde, bir bölgenin depremselliğiyle ilgili yapılan çalışmalarda, aletsel verilerin yanı sıra geçmişe ait arkeolojik yazıtların, kitabelerin, çağdaş tarihçilerin yazdıkları eserlerin, hatıratların, resmî belge ve raporların ortaya çıkarılarak incelenmesi sonucu elde edilen bilgiler de son derece önem kazanmaktadır.

İki bin yılı aşkın tarihi boyunca Denizli’de çok sayıda deprem meydana gelmiştir. Bu depremler arasında ilk yıkıcı depremin M.S. 60 yılında gerçekleştiği belirtilmektedir⁴. Deprem kataloglarında sözü edilen bu depremden sonra bilinen diğer deprem ise 1354 tarihliidir. İki zaman dilimi arasında başka bir deprem kaydına rastlanmaması, bu döneme ait kaynaklara henüz ulaşılamadığını göstermektedir⁵. Bölgede 1354’den sonra meydana gelen depremler arasında, Denizli’de Ulu Cami’nin yıkılmasına yol açan 1566-67 tarihli deprem ile Batı Anadolu’da çok daha geniş bir alanı etkileyen 1653 depremini de zikretmek gerekir⁶. İnceleme konumuz olan 1703 ve 1717 depremlerinden başka 1366, 1406, 1884, 1899 ve 1906 yıllarında da Denizli’nin büyük depremlere maruz kaldığı bilinmektedir⁷.

Denizli depremleri arasında en çok sözü edilen ve 12.000 kişinin hayatını kaybettiği ileri sürülen depremle ilgili olarak “1702” ve “1703” olmak üzere iki farklı tarih verilmektedir. Deprem tarihlerinin

* Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, muluskan@marmara.edu.tr

¹ Şehrin ismindeki tarihi gelişim için bk. F. Akçakoca Akça, *Küçük Denizli Tarihi (Yunanlılardan Osmanlılara -1434 M. 832 H-Kadar, Denizli 1945*, s. 4-19; Besim Darkot, “Denizli”, *İA*, III, 528; Tuncer Baykara, *Denizli Tarihi, İkinci Kısım 1070-1429*, İstanbul 1969, s. 43; T. Baykara, “Denizli”, *DİA*, IX, 156.

² Turan Gökçe, *XVI ve XVII. Yüzyıllarda Lâdikıyye (Denizli) Kazısı*, Ankara 2000, s. 15-20.

³ Erhan Altunel-Aykut Barka, “Hierapolis’teki arkeosismik hasarların değerlendirilmesi”, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 39/2 (Ağustos 1996), 65-66.

⁴ Kâzım Ergin-Uğur Güçlü-Zeki Uz, *Türkiye ve Civarının Deprem Kataloğu (M.S. 11 Yılından 1964 Sonuna Kadar)*, İstanbul 1967, s. 19-20.

⁵ Altunel-Barka, “Hierapolis”, 70-71.

⁶ Gökçe, *a.g.e.*, s. 23.

⁷ Baykara, “Denizli”, 158.

güvenirliğinde kullanılan kaynakların önemi büyük olduğundan, bu farklılığın nedenlerini de temel alan yeni bir inceleme yapmak gerekmektedir. 1500–1800 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen depremlerle ilgili oldukça kapsamlı bir araştırma yapan Ambraseys ve Finkel, söz konusu Denizli depreminin tarihiyle ilgili olarak kaynaklardaki farklılığa değinmekte ve sonuç olarak Sakız adasındaki bir tanığın ifadesi doğrultusunda 25 Şubat 1702 tarihini esas almaktadır⁸. Ancak, bu tanığın ifadesi ile Osmanlı kaynakları birbirini tutmamaktadır. Besim Darkot⁹ ve Ambrasey-Finkel, *Râşid Tarihi*’nden yararlanarak depremin meydana geldiği tarihi 1114 (28 Mayıs 1702–16 Mayıs 1703) olarak vermekte ve bir yıllık geniş bir zaman dilimine işaret etmektedirler. Oysa bu eser dikkatlice incelendiğinde, tarihi olayların kronolojik bir düzen ile yazıldığı ve söz konusu depremin, 1114 yılı Zilhicce (Nisan-Mayıs 1703) ayının beşinde başlayan Kurban Bayramı tebrik merasimiyle ilgili bahsin hemen öncesine kaydedildiği görülmektedir¹⁰. Aynı şekilde, *Râşid Tarihi*’nin başlıca kaynakları arasında yer alan *Zübde-i Vekayiât* adlı eserde de deprem kaydı bu şekilde verilmektedir¹¹. Bununla birlikte Ambraseys ve Finkel, kullandıkları diğer bir kaynak olan Kâtip Çelebi’nin *Takvimü’l-tevârih* adlı eserinde bu depremin Zilhicce 1114 (Nisan-Mayıs 1703) tarihinde vuku bulduğu bilgisine yer vermektedirler¹². Netice itibarıyla, Osmanlı merkez teşkilâtı içerisinde bu dönemde defterdarlık hizmetinde bulunan Defterdar Sarı Mehmed Paşa ile 1715 yılında vakanüvislik görevine getirilen Râşid’in vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda, 1114 yılının Zilkade-Zilhicce (Mart-Mayıs 1703) aylarını bu depremle ilgili daha doğru bir tarih olarak kabul etmek mümkündür.

1703 depreminin hangi tarihte olduğu tartışması yanında, neden olduğu yıkım hakkında da Osmanlı kaynaklarında farklı bilgiler mevcuttur. Bunlardan *Râşid Tarihi*’nde verilen bilgiye göre, Denizli kazasıyla civarındaki kasaba ve köylerde vuku bulan büyük zelzelede çok sayıda ev, mescid ve dükkân yıkılmış, zor durumda kalan halkın geneli boş alanlara çıkarak çadırlarda yaşamaya başlamışlardır¹³. Bu dönem için Râşid’in başlıca kaynağı olarak gösterilmesine karşın *Zübde-i Vekayiât*’ta daha sınırlı bir bilgi yer almaktadır. Oluşan hasardan bahsedilmeyerek, meydana gelen büyük depremin ardından devam eden artçı sarsıntılardan dolayı halkın boş alanlara çıkıp çadırlarda yaşadığı bilgisine yer verilir¹⁴. Her iki kaynaktaki da can kaybıyla ilgili her hangi bir açıklama yer almamaktadır. Sadece Ambraseys ve Finkel, yabancı bir kaynağa dayanarak 12.000 rakamını vermektedirler.

Bu depremle ilgili olarak henüz resmî bir vesikanın bulunamamış olması ve şehrin nüfusu hakkındaki belirsizlik, meydana gelen hasar ve can kaybı tahminini güçleştirmektedir. XVI. yüzyıl tahrir defterlerine göre Denizli kazasının 1571’deki tahmini nüfusu 6140 olarak hesap edilmektedir¹⁵. Ancak XVII. yüzyıla ait tahrir defterlerinin bulunmayışı, şehrin nüfusuyla ilgili istatistikî değerlendirmeleri de zorlaştırmaktadır. Bu noktada, şehir tarihi çalışmalarında önemli bir kaynak olarak kullanılan avarız defterlerinden yararlanılmaktadır. Padişah emriyle fevkalâde hallerde toplanan ancak zamanla daimî bir vergi haline gelen *avârız-ı dîvâniye*’ye¹⁶ esas teşkil etmek üzere hazırlanan avarız defterleri, bu vergiye esas olan nüfusu ve bunların oluşturduğu *avârız-hâne* sayısını yansıtmaktadırlar. XVII. yüzyıl Denizli nüfusu için önemli bir kaynak olan bu defterler, gerçek nüfusu ortaya çıkarmaya imkân vermemekle birlikte, farklı tarihlerde yapılan tahrirler neticesinde şehrin genel nüfusunda meydana gelen değişimin görülebilmesi açısından önemlidirler. Buna göre, Denizli şehrinin avarıza esas nefer sayısı 1623 yılında 273 iken, 1650 yılında %1.79’luk bir artışla 278’e, 1678 yılında ise %29,8’lik bir artışla 392 nefere yükselmiştir. Son olarak 1699’da yapılan tahrir neticesinde avarıza esas nefer sayısı 250’ye gerileyerek %36.22’lik büyük bir düşüş yaşanmıştır¹⁷.

1699 yılı avarız tahririndeki nefer sayısında yaşanan bu düşüş, şehrin nüfusunda önemli bir azalma olduğunu ortaya koymaktadır. Halkın dağınık ve perişan bir vaziyette bulunuşu, bu tahririn yapılış nedeni olarak deftere kaydedilmektedir¹⁸. Fakat halkın bu duruma nasıl düştüğüyle ilgili hiçbir ayrıntıya yer verilmemektedir. Yapılan çalışmalarda, kaza ahalisinin yaşadığı olumsuzluklar, tabii olarak, bu dönemde bölgede artan eşkıyalık

⁸ N. N. Ambraseys-C. F. Finkel, *The Seismicity of Turkey and Adjacent Areas, A Historical Review 1500–1800*, İstanbul 1995, s. 97.

⁹ Darkot, “Denizli”, 530.

¹⁰ Râşid, *Târih-i Râşid*, İstanbul 1282, II, 584.

¹¹ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, Tahlil ve Metin (1066–1116/1656–1704), haz. Abdülkadir Özcan, Ankara 1995, s. 772.

¹² Ambraseys-Finkel, *a.g.e.*, s. 97. 1657 yılında vefat eden Kâtip Çelebi’nin 1058/1648’de yazdığı *Takvimü’l-tevârih* adlı eseri, daha sonra yapılan zeyillerle genişletilmiştir (Orhan Şaik Gökyay, “Kâtip Çelebi”, *DİA*, XXV, 38).

¹³ “*Bi-takdirü’llâhi te’âlâ Denizli kazasıyla civârında vâkı’ kasabât ve kurâda bir zelzele-i hâ’ile vukû’ bulup bî-nihâye büyüüt ve mesâcid ve dekâkin münhedim ve ahâlîsinin binâ-yı sabr u sebâtlarında dahi metânet mün’adim olmağla ale’l-umûm sahrâlarda darb-ı hıyâm meks ü ârâm eylediler.*” (*Târih-i Râşid*, II, 584).

¹⁴ “*Bi-takdirü’llâhi te’âlâ Denizli kazası ve civârında vâkı’ kasabât ve kurâda vâkı’ olan zelzele-i azîme mütemâdi olmağla, ahâlîsi sahrâlara çıkup haymelerde karâr eylediler.*” (*Zübde-i Vekayiât*, s. 772).

¹⁵ Gökçe, *a.g.e.*, s. 90.

¹⁶ Ömer Lütfi Barkan, “Avârız”, *İA*, II, 13–18.

¹⁷ Geniş bilgi için bk. Gökçe, *a.g.e.*, s. 91–96.

¹⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Kâmil Kepeci Tasnifi (KK), nr. 2797, s. 2 (1.R.1111/26.IX.1699).

faaliyetleriyle ilişkilendirilmektedir¹⁹. Ancak Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki araştırmalarımız sırasında bulduğumuz yeni bir belge, bu önemli sorunun cevabını yani nüfusta yaşanan düşüşün ana sebebinin çok farklı nedenlere bağlamaktadır. Denizli kadısının evâhir-i Zilkade 1110 (21-30 Mayıs 1699) tarihli arzında, meydana gelen büyük veba salgınları dolayısıyla ahalinin ekserisinin öldüğü ve birkaç yıldır yaşanan çekirge istilâsından dolayı da halkın perişan ve darmadağın bir vaziyette olduğu bildirilmektedir. Devamında, Denizli kazasının 271,5 olan *avârız-hâne* sayısında yüzden fazla azalma olduğu ve eski hane sayısı üzerinden halkın vergi vermeye gücü yetmeyeceği belirtilerek avarıza esas hane sayısında indirim yapılması talep edilmektedir. Sonuç olarak ise, kazanın yeni bir tahrir muhtaç olduğu ifade edilerek Defterdar Efendi'den muteber bir kâtip tayin edip göndermesi talep edilmiştir²⁰.

1703 depreminin dört yıl öncesine ait bu bilgiler, Denizli halkının karşılaştığı felâketleri ve hemen sonrasında yapılan tahrir neticesi nüfustaki %36.22'lik düşüşe açıklık getirmektedir. Daha önce de işaret olunduğu üzere, bu tahrirler gerçek nüfusu tespit etmeye imkân vermemektedir. Ancak Denizli şehri nüfusunun 1831'de 9000, 1890'da ise 12.000 olduğu²¹ düşünüldüğünde, 1703 depremi için iddia edilen 12.000 can kaybının, dört yıl önce nüfusta yaşanan ciddi düşüş de hesaba katıldığında, pek de gerçekçi olmadığı söylenebilir.

Denizli depremleri içerisinde kayda değer hasara neden olan diğer bir deprem ise 1717 tarihliidir. Denizli halkı ileri gelenlerinin toplu arzları üzerine Denizli kadısının merkeze bildirdiği deprem hadisesi, Osmanlı arşivinin bu konuda bizlere sunmuş olduğu ender güzellikte belgelerden biridir. Ambraseys ve Finkel, çalışmalarında bu belgeyi kullanmış ve İngilizce özetini vermiş²² ise de, konunun önemine binaen belgeyi yeniden değerlendirmeyi ve bu çalışmanın sonunda tam transkripsiyonunu vermeyi uygun gördük. Buna göre, 14 Zilhicce 1129 (18 Kasım 1717) Perşembe günü öğle namazı vaktinde meydana gelen deprem neticesinde Denizli şehri, kalesi, cami ve mescitleri, okulları, han, hamam ve dükkânlarıyla birlikte tamamen yıkıldı. Deprem esnasında cami ve mescitlerde namaz kılanlardan ve hamamlarda bulunanlardan kurtulan kimse olmadı. Şehirdeki yıkılan evlerin altında kalanların onda birinin sağ çıkarılabildiği depremde tahmin edilen can kaybı sayısı ise 6000 idi. Dışarıda, bağ ve bahçelerde bulunanların kurtulabildiği depremin ardından çıkan yangın sonucu hayatta kalanların gerideki mal ve erzakları da yok oldu. Zor durumdaki halk perişan bir halde komşu sancak, şehir ve kasabalara dağıldılar. Ayrıca, Denizli'ye bağlı köylerden *Eskihisar*, *Korudere*, *Bağbaşı*, *Kebîr*, *Zekeriyâ*, *Gancelu*, *Kara-kuvve*, *Kayahan* ve *Hacı Eyyüblü* köyleri tamamen yıkıldı ve buralarda da ciddi can kayıpları meydana geldi²³.

Depremin tarihini, yol açtığı hasarları, can kaybını, etki alanını ve halkın içinde bulunduğu durumu olabildiğince ayrıntılı bir şekilde özetleyen bu belgenin sonunda kaza halkı, şehrin ve hasar gören köylerin vergilerinde indirim yapılmasını talep etmiştir. Nitekim Denizli kadısının zor durumdaki Denizli halkının bu isteğini İstanbul'a iletmesi neticesinde, 4 Rebiyülâhır 1130 (7 Mart 1718) tarihli fermanla Denizli kazasının avarıza esas hane sayısı h.1130 yılı için yarı yarıya azaltılarak 95 haneye indirilmiştir²⁴.

1717 depremiyle ilgili bu veriler, oluşan hasarın boyutları hakkında şüphesiz önemli bilgiler içermektedir. Ancak deprem sonrası tamirat faaliyetleriyle ilgili bilgilere sahip olmayışımız, bu konuda daha ayrıntılı veriler sunmamıza engel olmaktadır. Özellikle can kaybıyla ilgili verilen rakamlar hususunda ihtiyatlı davranmakta fayda olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü 6000 kişilik can kaybı tahmini, halkın üzerindeki vergi yükünü hafifletebilmek gayesiyle bir nebze abartılmış olabilir. Bu yüzdendir ki, Denizli kadısının arzı üzerine hemen bir karar verilmemiş, bölgeye bir mübaşir gönderilerek durum tespitinde bulunması istenmiştir. Karar için 7 Mart 1718 tarihine kadar beklenmiş olması da, mübaşirin vermiş olduğu bilgi doğrultusunda hareket edildiğini göstermektedir. Verilen karar doğrultusunda sadece *avârız-hâne* sayısında indirim yapıp, diğer vergiler için istenen indirimden hiç bahsedilmemesi ise dikkat çekici bir ayrıntıdır.

Depremin etki alanını göstermesi açısından, şehir merkezi dışında tamamen yıkılan köylerin bulundukları mevkiiler de önemlidir. Bugün kullanılan adlarıyla köylerin²⁵ harita üzerindeki yerlerine ve bölgedeki fay hatlarına bakıldığında, depremin yıkıcı etkisinin neden özellikle bu köylerde görüldüğü daha iyi anlaşılmaktadır. Günümüzde Denizli ve civarında deprem üreten fay hatları bilinmektedir²⁶. Ancak aletsel dönem öncesindeki depremlerde kırılan fay hatlarına yönelik bilgiler kesinlik arz etmemektedir. Yapılan bu

¹⁹ Gökçe, *a.g.e.*, s. 317-318.

²⁰ BOA, Bâb-ı Defteri Mevkufat Kalemî (D.MKF), dos. 603/53.

²¹ Gökçe, *a.g.e.*, s. 97.

²² Ambraseys-Finkel, *a.g.e.*, s. 103.

²³ BOA, Cevdet-Maliye, nr. 31320.

²⁴ BOA, KK, nr. 2693, s. 38.

²⁵ M. Türker Acaroğlu, "Denizli İlinde Yer Adları", *Türk Kültür Tarihinde Denizli Sempozyumu, Bildiriler* (27-30 Eylül 1988), Denizli 1989, s. 28-73.

²⁶ Aktif Tektonik Araştırma Grubu, "Denizli ve Civarında Deprem Üreten Diri Faylar ve Pamukkale Fayının Paleosismisitesi", <http://sismo.deprem.gov.tr/DEPREM/DEPREMRAPORLARI/rapor.php>

çalışma neticesinde, 1717 Denizli depreminde kırılmış olması muhtemel iki fay hattından söz etmek mümkün olabilir. Birincisi, yıkılan köylerden Eskihisar, Goncalı ve Karakova'nın üzerinde bulunduğu Karakova Fay Hattı, ikincisi ise Bağbaşı, Kayahan ve Zekeriya köylerinin üzerinde bulunduğu Babadağ Fay Hattı. Eğer bu depremde her iki fay hattı birden kırılmış ise, bölge üzerinde çalışan araştırmacıların da işaret ettikleri²⁷ üzere, bölgedeki ana fay olan Pamukkale Fayı'nın üzerindeki son depremin 1703 depremi olduğu tahmin edilebilir.

Hüve'l-mu'în

Atebe-i aliyye-i adâlet-medâr ve sūdde-i seniyye-i sa'âdet-karâr türâbına Lâzkıyye-i Denizli kazâsında sâkin ulemâ ve sulehâ ve sâdât u e'imme ve hutebâ ve askerî ve re'âyâ ve berâyânın mahzar-ı sadakları budur ki: Hâlen medînemiz olan nefis-i Denizli on sekiz mahalle olup ve işbu mâh-ı Zilhicce-i şerîfin on dördüncü yevm-i Pençsenbih günü vakt-i zuhrda bi-emrillâh-i te'âlâ zelzele-i azîme vâkî' ve medîne dâhilinde olan kal'a-i pâdişâhî ve cevâmî' ve mesâcid ve hammâmlar ve hânlar ve mu'allimhâneler ve çârşû ve bâzâr ve dekâkîn ve büyü-t-ı şehir, ân-ı vâhidede bi'l-küllîye münhedim ve eser-i binâ kalmayup ve cevâmî' ve mesâcidde edâ-yı salât idenlerden ferd-i vâhid halâs bulmayup ve hammâmlarda bulunan tâ'ife-i nisâ ve sağîre ve kebîreden ferd-i vâhide halâs bulmayup ve büyü-t-ı şehirde bulunan zükûr ve inâsdan olup binâ altında kalanlardan ancak öşrü mertebesi hayyen ihrâc ve mâ'adâ vefât ve sevâkin-i şehirden olup diyâr-ı âharda ve bağ ve bağçe ve taşrada bulunanlarımız halâs olmağla zelzele vukû'uyla mukîm ve misâfir-i zükûr ve inâs, sağîr ve kebîr, sağîre ve kebîre ber-vech-i tahmîn altı bin takî binâ altında olup vefât ve bisât-ı büyü-t ve mâl ve erzâk ve eşyâ ihrâk vukû'uyla telef ve izâ'at ve bakıyye-i zelzele olan ağniyâlarımız fakîr ve zelif ve fukarâlarımız kuvve-i yevmiyye muhtâclar olmalarıyla civârlarımızda vâkî' Hamîd ve Menteşe ve Aydın ve Kütahya Sancaklarına ve etrâf-ı bilâd ve kasabât ve kurâya perâkende ve perîşân ve kazâ-i merkûma tâbi' kurâlardan Eskihisâr ve Korudere ve Bağbaşı ve Kebîr ve Zekeriyyâ ve Gancelu ve Kara-kuvve ve Kayahan ve Hacı Eyyüblü nâm-ven kurâlar bi'l-küllîye münhedim ve ahâlîlerinden ba'zıları vefât ve ba'zıları halâs ve perîşân olup ve sene-i cedîde dahi karîb olmağla harâb ve perîşân olan şehir-i merkûmun altmış dört buçuk ve dört buçuk seb' hânesi ve kurâ-i merkûmun yirmi dört iki seb' hâneleri olup hâlen ihrâc olunacak avâriz ve bedel-i nüzûl ve sürsat ve beldâr mâlları bizlerden tahsîl olunmak lâzım gelür ise bi'l-küllîye perâkende ve perîşân olacağımız mukarrer olmağla fukarâyâ merhamet buyurulup şehrin ve kurâların hâneleri tenzîl ve sürsat ve beldâr mallarımızın sülûsânı tenzîl buyurulmak ricâsıyla vâkî'-i hâl mahzar-ı birle pâye-i serîr-i a'lâya arz ve i'lâm olundu. Bâkî emr-i fermân dergâh-ı ma'delet-penâhındır. Harîr fî Evâhir-i Zilhicce sene tis'a ve işrîn ve mi'e ve elf.

.....
(İsim ve Mühürler)

Ek 1. Denizli halkı ileri gelenlerinin depremin ardından sunmuş oldukları toplu arz.
(BOA, Cevdet-Maliye, nr. 31320)

²⁷ Aktif Tektonik Araştırma Grubu, "Pamukkale Fayı Paleosismolojik Çalışmaları Kocadere Hendek Çalışması Ön Sonuçları", <http://sismo.deprem.gov.tr/DEPREM/DEPREMRAPORLARI/rapor.php>

